

Vak: schrijven

basis aanbod groep 1 en 2

Na te streven doelen	Middelen en organisatie, pedagogische en didactische aanpak	frequentie
<p>Groep 1</p> <ul style="list-style-type: none"> • binnen de lijnen (van grote vlakken) kleuren • netjes plakken • maakt een goede golflijn, vierkant en rondje met dik schrijfmateriaal • een goede zithouding • een beginnende pengreep • een verkwast op de juiste manier vasthouden • kennis van het eigen lichaam en bewustwording van het lichaam in de ruimte • ontwikkelen van voorkeurshand: maken van tweezijdige bewegingen <p>Groep 2</p> <ul style="list-style-type: none"> • kan prikken en knippen • binnen de lijnen (van grote vlakken) kleuren • netjes kan plakken • maakt een goede golflijnen en hoekige lijnen in een ritmische beweging • een goede zithouding oefenen • een beginnende pengreep ontwikkelen • een verkwast op de juiste manier vasthouden • kennis van het eigen lichaam en bewustwording van het lichaam in de ruimte ontwikkelen de kinderen ruimtelijke oriëntatie. • ontwikkelen van voorkeurshand : maken van tweezijdige bewegingen • laat werk er verzorgd uitzien • het kan afbeeldingen inkleuren, kan moeilijke schrijfpatronen en eenvoudige letters maken. Het beheerst alle sluitingen. • aanleren van klankgebaren die helpend zijn voor het schrijfonderwijs voor groep 3 •	<p>Middelen en organisatie Tijdens het werken met ontwikkelingsmateriaal, inloop momenten en de spelwerklessen kunnen de kinderen ervaring opdoen met verschillende materialen die een beroep doen op de fijne (schrijf)motoriek.</p> <p>in groep 1 wordt er gewerkt uit “Speelkriebels voor kleuters” V.Florquin en E. Bertrand. De activiteiten en spelletjes zijn gericht op beweging zoals omgaan met ruimte en tijd, lateraliteit aanvoelen, bewegingsproblemen oplossen. (zie lesschema groep1) allemaal voorwaardes voor de ontwikkeling van de fijne motoriek.</p> <p>Vanaf groep 2 wordt er gewerkt met “Het Vormenboek”. (lesschema groep 2) Wekelijks wordt een les aangeboden gericht op het beleven, ervaren en overbrengen op het platte vlak. Bij het aanleren van klank/tekenkoppeling worden de klankgebaren aangeleerd. Een aantal letters zijn helpen voor het schrijf onderwijs in groep 3.</p> <p>Er wordt gebruik gemaakt van driehoekpotloden en waar nodig van potlood steuntjes om de juiste penvoering te stimuleren.</p>	<p>1.00 uur per week</p> <p>0.45 uur per week gerichte schrijfactiviteiten Vormenboek</p>

Doel vormenboek

- leerling leert juiste pengreep.
- leerling leert de vormen waarmee letters geschreven worden herkennen, benoemen en schrijven

Instructie/aandachtspunten per les “Het Vormenboek”

Pengreep: doe iedere les de balanceeroefening voor een ontspannen pengreep.

De leerlingen leggen het potlood horizontaal in de holte tussen duim en wijsvinger en op het eerste kootje van de middelvinger, bewegen het potlood op en neer, om te voelen hoe het in de hand ligt, en sluiten dan duim en wijsvinger eromheen. (Zie map ZLKLS blz. 22 en DVD 1 titel 17)

Aanwijzingen voor het schrijven van de vormen, volgens drie principes:

- van links naar rechts (de schrijfrichting), belangrijk bij poort, kuil en boogje
- van boven naar beneden
- rondje en open rondje: tegen de wijzers van de klok in
- punt – alleen een dunne stip, geen rondje maken

De leerlingen worden gevolgd in de ontwikkellijke fijne motoriek van Mijnkleutergroep.

Mijnkleutergroep wordt school 2022-2023 geïmplementeerd.

Vak : schrijven

verdiept, basis, intensief en zeer intensief

aanbod groep 3

Niveau	Uitstroom	Groep 3						
		3	4	5	6	7	8	
Gevorderd	≥VMBO T/HAVO		≥E4	≥E5	≥E6	≥M7	≥(E7)M8 –E8	
Basis	VMBO KB/ BB		M4	E4-M5	M5-E5	M6-E6	E6- E7	
Minimum	PrO/VMBO met LWO		E3	M4	E4	E4-E5	E5-M6	
<minimum	PrO- VSO ZML		< E3	<M4	<E4	< E4	≤ M5	
Na te streven doelen				Middelen organisatie, pedagogisch en didactische aanpak			frequentie	
<p>Doelen motoriek</p> <ul style="list-style-type: none"> • schrijfmotoriek verfijnen; bevorderen van arm-, hand en vingermotoriek • bevorderen van de oog-handcoördinatie • goede zit- en schrijfhouding aanleren, goede zithouding, papierligging en • aanleren van juiste pengreep: potloodhantering <p>Schrijven</p> <ul style="list-style-type: none"> • schrijven van blokletters letters • schrijven van cijfers • schrijven van woorden en zinnen <p>Motivatie/reflectie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kritisch beoordelen van het eigen handschrift • plezier in schrijven krijgen/houden, zodat aangeleerde cijfers en letters ook spontaan worden toegepast 				<p>Organisatie:</p> <p>De blokletters worden klassikaal aangeboden.</p> <p><u>Stappen in aanleren:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. werkboek schrijven is leuk(ZLKLS) 2. schrijfschriftje 3. dictee-schrift <p>Na elke letter zegt het kind:</p> <p>De "0" is klaar</p> <p>Vinger er tussen en dan volgende letter.</p> <p>Materiaal/middelen:</p> <p>Werkboekje Schrijven is leuk</p> <p>Schrijfboekje rood van de Schrijfvriend.</p> <p>Dictee-schrift</p> <p>Cijferschrijfboekje WIG</p> <p>Potlood, driehoekig</p> <p>Overige middelen:</p> <p>Letterkaart met gebaren en bewoording schrijfwijze zoals gehanteerd op de PGS, scheerschuim, zand en klei.</p>			<p>Elke dag tijdens ZLKLS en dictee</p> <p>Tevens wordt bij elke andere activiteit gelet op:</p> <p>leesbaar schrijven, zithouding en pengreep en papierligging</p>	

Vak : schrijven

verdiept, basis, intensief en zeer intensief

aanbod groep 4

Niveau	Uitstroom	Groep					
		3	4	5	6	7	8
Gevorderd	≥VMBO T/HAVO	≥E3	≥E4	≥E5 (5a en 5b)	≥E6	≥M7	≥(E7)M8 –E8
Basis	VMBO KB/ BB	M3	M4	E4-M5	M5-E5	M6-E6	E6- E7
Minimum	PrO/VMBO met LWO	M3	E3	M4	E4	E4-E5	E5-M6
<minimum	PrO- VSO ZML	<M3	< E3	<M4	<E4	< E4	≤ M5
Na te streven doelen				Middelen organisatie, pedagogisch en didactische aanpak			frequentie
<p>Doelen motoriek</p> <ul style="list-style-type: none"> • schrijfmotoriek verfijnen; bevorderen van arm-, hand en vingermotoriek • bevorderen van de oog-handcoördinatie • onderhouden goede zit- en schrijfhouding, papierligging en juiste pengreep <p>Schrijven</p> <ul style="list-style-type: none"> • schrijven van Hoofdletters • schrijven van woorden en zinnen • toepassen van de hoofdletters in woorden en zinnen • de kinderen leren leestekens goed te schrijven • schrijven van cijfers <p>Motivatie/reflectie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kritisch beoordelen van het eigen handschrift • plezier in schrijven krijgen/houden, zodat aangeleerde cijfers en letters ook spontaan worden toegepast 				<p>Organisatie De Hoofdletters worden klassikaal aangeboden. Wanneer deze gekend wordt leert het kind de hoofdletter toe te passen in losse woorden en in zinnen.(tijdens taal Actief, Staal, en andere vakken)</p> <p>Middelen behorend bij methodiek ZLKLS: blokletters worden herhaald. Hoofdletters worden aangeleerd met het rode schrijfschrift van de Schrijfvriend\stappen: <u>Stap 1:</u> aanleren in schrijfschrift (dag 1) <u>Stap 2:</u> gewoon rood oefenschrift(dag 2) <u>Stap 3:</u> hoofdletter komt terug in dictee(dag3) <u>Stap 4:</u> toepassen bij taalactief,</p> <p>Overige middelen letterkaart hoofletters, Hoofletterschrift van de PGS, schrijven met potlood,</p> <p>Toetsing: observatieblad 2 x per jaar, november en april. Differentiëren indien nodig.</p>			<p>1.0 uur per week</p> <p>Elke dag tijdens ZLKLS en dictee Tevens wordt bij elke andere activiteit gelet op:</p> <ul style="list-style-type: none"> • leesbaar • schrijven, • zithouding, • pengreep en • papierligging

Vak : schrijven   verdiept, basis, intensief en zeer intensief   aanbod groep 5

Niveau	Uitstroom	Groep					
		3	4	5	6	7	8
Gevorderd	≥VMBO T/HAVO	≥E3	≥E4	≥E5 (5a en 5b)	≥E6	≥M7	≥(E7)M8 –E8
Basis	VMBO KB/ BB	M3	M4	E4-M5	M5-E5	M6-E6	E6- E7
Minimum	PrO/VMBO met LWO	M3	E3	M4	E4	E4-E5	E5-M6
<minimum	PrO- VSO ZML	<M3	< E3	<M4	<E4	< E4	≤ M5
Na te streven doelen				Middelen organisatie, pedagogisch en didactische aanpak			frequentie
<p>Doelen motoriek</p> <ul style="list-style-type: none"> • schrijfmotoriek verfijnen • goede schrijfhouding ontwikkelen • oefenen van juiste pengreep <p>Voortgezet Schrijven:</p> <ul style="list-style-type: none"> • schrijven van Hoofdletters • schrijven van woorden en zinnen • toepassen van de hoofdletters in woorden en zinnen • de kinderen leren leestekens goed te schrijven • schrijven van cijfers • Transfer naar de andere vakken van leesbaar schrift <p>Motivatie plezier in schrijven krijgen/houden, zodat aangeleerde cijfers en letters ook spontaan worden toegepast</p> <p>Reflectie leren kritisch te kijken naar eigen werk</p>				<p>Organisatie Klassikale instructie en vervolgens zelfstandige en begeleide verwerking</p> <p>Middelen Binnen een kleinere liniatuur bekwamen de kinderen zich verder in het goed schrijven van de hoofdletters. Met name het goed schrijven van de hoofdletters bij tweetekenklanken krijgt extra aandacht. Het goed schrijven van leestekens wordt verder ingeoeffend.</p> <p>Na januari: De kinderen kunnen hoofdletters goed schrijven. De goede schrijfrichting van de cijfers wordt herhaald en er wordt extra aandacht besteed aan de schrijfvorm en afwerking van de cijfers.</p> <p>Overige middelen schrijfrichtingkaart, stabilo pen</p> <p>Toetsing: observatieblad 2 x per jaar, november en april, Differentiëren indien nodig.</p>			<p>1.0 uur per week 2.0 Elke dag tijdens Staal en dictee Tevens wordt bij elke andere activiteit gelet op: leesbaar schrijven, zithouding, pengreep en papierligging</p>

--	--	--

Vak : schrijven   verdiept, basis, intensief en zeer intensief   aanbod groep 6

Niveau	Uitstroom	Groep					
		3	4	5	6	7	8
Gevorderd	≥VMBO T/HAVO	≥E3	≥E4	≥E5 (5a en 5b)	≥E6	≥M7	≥(E7)M8 –E8
Basis	VMBO KB/ BB	M3	M4	E4-M5	M5-E5	M6-E6	E6- E7
Minimum	PrO/VMBO met LWO	M3	E3	M4	E4	E4-E5	E5-M6
<minimum	PrO- VSO ZML	<M3	< E3	<M4	<E4	< E4	≤ M5
Na te streven doelen				Middelen organisatie, pedagogisch en didactische aanpak			frequentie
<p>Doelen motoriek</p> <ul style="list-style-type: none"> • schrijfmotoriek onderhouden • goede schrijfhouding ontwikkelen • oefenen van juiste pengreep <p>Schrijven</p> <ul style="list-style-type: none"> • leren schrijven op tempo <p>Motivatie</p> <ul style="list-style-type: none"> • plezier in schrijven krijgen/houden, zodat aangeleerde cijfers en letters ook spontaan worden toegepast • creatief uiten middels schrijven • individuele keuze schrijfgerei <p>Reflectie</p> <p>leren kritisch te kijken naar eigen werk</p>				<p>Organisatie</p> <p>Klassikale instructie en vervolgens zelfstandige en begeleide verwerking</p> <p>Middelen:</p> <p>Binnen een kleinere liniatuur bekwamen de kinderen zich verder in het goed schrijven van de hoofdletters. Met name het goed schrijven van de hoofdletters bij tweetekenklanken krijgt extra aandacht. Het goed schrijven van leestekens wordt verder ingeoefend. De kinderen leren schrijven met een andere liniatuur, waarbij de lange stok de boven-of onderliggende lijn niet meer mogen raken.</p> <p>Overige middelen</p> <p>schrijfrichtingkaart, stabilo pen</p> <p>Toetsing:</p> <p>observatieblad 2 x per jaar, november en april, Differentiëren indien nodig.</p>			<p>1.00 uur per week</p> <p>Elke dag tijdens Staal en dictee Tevens wordt bij elke andere activiteit gelet op: leesbaar schrijven, zithouding, pengreep en papierligging</p>

Vak : schrijven   verdiept, basis, intensief en zeer intensief   aanbod groep 7

Niveau	Uitstroom	Groep						8
		3	4	5	6	7		
Gevorderd	≥VMBO T/HAVO	≥E3	≥E4	≥E5 (5a en 5b)	≥E6	≥M7	≥(E7)M8 –E8	
Basis	VMBO KB/ BB	M3	M4	E4-M5	M5-E5	M6-E6	E6- E7	
Minimum	PrO/VMBO met LWOO	M3	E3	M4	E4	E4-E5	E5-M6	
<minimum	PrO- VSO ZML	<M3	< E3	<M4	<E4	< E4	≤ M5	
Na te streven doelen				Middelen organisatie, pedagogisch en didactische aanpak			frequentie	
<p>Doelen motoriek</p> <ul style="list-style-type: none"> • schrijfmotoriek onderhouden • goede schrijfhouding ontwikkelen • oefenen van juiste pengreep <p>Schrijven</p> <ul style="list-style-type: none"> • leren schrijven op tempo • persoonlijk handschrift ontwikkelen • automatiseren van het schrift <p>Motivatie</p> <ul style="list-style-type: none"> • plezier in schrijven krijgen/houden, zodat aangeleerde cijfers en letters ook spontaan worden toegepast • creatief uiten middels schrijven • individuele keuze schrijfgerei <p>Reflectie</p> <p>leren kritisch te kijken naar eigen werk</p>				<p>Organisatie</p> <p>Klassikale instructie en vervolgens zelfstandige en begeleide verwerking</p> <p>Middelen</p> <p>De kinderen kunnen schrijven binnen een kleinere liniatuur met alleen een hulplijn voor de rompletters. Het schrijftempo bij woorden wordt verhoogd.</p> <p>In januari:</p> <p>De kinderen leren schrijven zonder hulplijnen. De kinderen weten dat de hoofd- en stok-letters de boven- of onderliggende lijn niet mag raken en ze leren dit toepassen. Ze kunnen zinnen goed overschrijven en kunnen zelf het gebruik van hoofdletters toe passen.</p> <p>Overige middelen</p> <p>stabilo-pen, ergonomische hulpmiddelen, richting- en voorbeeldkaarten</p> <p>Toetsing:</p> <p>observatieblad 2 x per jaar, november en april, Differentiëren indien nodig.</p>			<p>0.45 uur per week</p> <p>Elke dag tijdens Staal en dictee Tevens wordt bij elke andere activiteit gelet op: leesbaar schrijven, zithouding, pengreep en papierligging</p>	

Vak : schrijven

verdiept, basis, intensief en zeer intensief

aanbod groep 8

Niveau	Uitstroom	Groep					
		3	4	5	6	7	8
Gevorderd	≥VMBO T/HAVO	≥E3	≥E4	≥E5 (5a en 5b)	≥E6	≥M7	≥(E7)M8 –E8
Basis	VMBO KB/ BB	M3	M4	E4-M5	M5-E5	M6-E6	E6- E7
Minimum	PrO/VMBO met LWO	M3	E3	M4	E4	E4-E5	E5-M6
<minimum	PrO- VSO ZML	<M3	< E3	<M4	<E4	< E4	≤ M5
Na te streven doelen				Middelen organisatie, pedagogisch en didactische aanpak			frequentie
<p>Doelen motoriek</p> <ul style="list-style-type: none"> • schrijfmotoriek onderhouden • goede schrijfhouding ontwikkelen • oefenen van juiste pengreep <p>Schrijven</p> <ul style="list-style-type: none"> • verder met het leren schrijven van verbindingen tussen letters • leren schrijven op tempo • leren schrijven van blokschrift (drukletters) • functioneel persoonlijk handschrift optimaliseren <p>Motivatie</p> <ul style="list-style-type: none"> • plezier in schrijven krijgen/houden, zodat aangeleerde cijfers en letters ook spontaan worden toegepast • creatief uiten middels schrijven • individuele keuze schrijfgerei <p>Reflectie leren kritisch te kijken naar eigen werk</p>				<p>Organisatie</p> <p>Klassikale instructie en vervolgens zelfstandige en begeleide verwerking</p> <p>Hulpmiddelen</p> <p>De kinderen leren schrijven zonder hulplijnen. De kinderen weten dat de dat de hoofd- en lange stok-letters de boven- of onderliggende lijn niet mag raken en ze kunnen dit toepassen. De kinderen leren schrijven in blokletters; zowel kleine letters als hoofdletters. Er wordt gewerkt aan het verhogen van het schrijftempo bij woorden en teksten.</p> <p>Overige middelen</p> <p>stabilo-pen, ergonomische hulpmiddelen, richting- en voorbeeldkaarten</p> <p>Toetsing: observatieblad 2 x per jaar, november en april, Differentiëren indien nodig.</p>			<p>0.45 uur per week Elke dag tijdens Staal en dictee Tevens wordt bij elke andere activiteit gelet op: leesbaar schrijven, zithouding, pengreep en papierligging</p>